

I betonbygningernes fineste forgreninger

Vi har hørt at Gelleruparkitektens kone gav sig til at græde, da bygningerne blev indviet; ikke overvældet af deres skønhed, men af hvor trøstesløse de så ud som de lå der, endnu uden beboere, og ingen træer omkring dem, græsset var knap begyndt at gro.

– Lars Bo Nørgaard, *Vores 74 m2* (2015)

Det er forår, og årstiden viser sig fra den solrige side, et nedluknings-solskin frem mod første maj, hvor dagen er domineret af grålige himmeltoner. Jeg stiger på en bus ud til Gellerup, fordi det er det, man gør. Håndsprit og tomme sæder, *øjenkontakt er godt – bare ikke lige for tiden*, ophold ved City Vest, og så, boligblokkene. Her er træerne alligevel vokset op, de står ranke og bølgende i blæsten. En afskallet rød trappe og en barnevogn, rasende knallerter og vildfarne løbehjul, lange gevandter i vinden. Nogen bor her. På en mur, under samme himmel, skrevet med sirlige bogstaver. Yahya Hassan. Der står ikke andet. Det trækker sig sammen indeni. Jeg tænker på den unge digter, der går rundt og fotograferer altanparabolerne i Aarhus V. Han taler om ophold på særligt sikrede afdelinger, om at skrive poesi, at digtsamlingen skal hedde Beton, at alt er nærmest gråt og betonagtigt her, også folks facon. ”Jeg håber, at jeg kan komme til at leve af at skrive, jeg kan jo ikke så meget andet”, siger han med et smil hen over kameraet.

*

Så kommer de alligevel, solskinsdagene, hvor jeg nogle gange stiger på en bus ud til Gellerup, fordi det er det, jeg skal gøre. En kunstfabrik, et bibliotek, et højskolehus og et fotomuseum senere – området er ved at eksplodere af velmenende sociokulturelle tiltag. Jeg forsøger at ligne én, der hører til her og går målrettet henover Fredspladsen mod korset over døren, et helle i helhedsplanen. ”Vi er en kirke med Jesus Kristus i centrum, det er vigtigt at være klar i mælet i det her område, og vi har en meget engageret menighed”, fortæller præsten, mens en heftig sommerregn slår mod ruderne. Vi går igennem kirkerummet, herinde er alle lige, der er ingen vindeltrappe op til præstestolen, ingen brusende orgelklang under hvælvingerne. Jeg hilser på organisten, der har fået til opgave at få Gellerups beboere til at synge sammen, sådan rigtigt, et fælles åndedrag forenet i alsang. ”Det handler om at engagere mindre sangvante borgere i fællessang, vi skal fejre friheden og styrke demokratiet, sådan står der i visionen”, siger han. Men lige nu må vi kun synge derhjemme – hver for sig – og hver eneste morgen sidder han troligt ved flyglet og synger ind i internettets altopslugende algoritmehav.

*

Jeg hører i radioen, at et kor i Seattle har været hårdt ramt af coronavirus, mange af korsangerne er afgået ved døden. Det handler om aerosoler, det er derfor, vi ikke må synge i samme rum. En sky af dråber, mikroskopiske partikler på under 50 µm, der kan holde sig svævende i længere tid end normale partikler. I atmosfæren dannes aerosoler ved erosion og bølgesprøjt, de opstår ved skovbrande og støvstorme, de vælter frem under vulkanudbrud. De er der, når vanddråber dannes, de er i skyer og nedbør, de kan give anledning til spredning af mikroorganismer og toksiske molekyler. Aerosolerne kan også være menneskeskabte. De opstår ved luftforurening, og partiklerne kan transporteres med vinden, de kan rejse flere tusinde kilometer i en sky af dråber. De kan trænge ind i de fineste forgreninger i lungerne.

*

Her er ingen skovbrande og støvstorme, ingen voldsomme vulkanudbrud, ”men det her, det er det vilde vest”, fortæller en kvinde mig. ”Du kan ikke regne med nogen aftaler her, men hvis du pludselig får brug for hjælp til at flytte 100 paller, så møder der 30 hjælpsomme mennesker op, sådan er det bare.” Her regerer en permanent midlertidighed, boligblokkenes skæbne er uvis, sådan har det altid været.

Nu nærmer juni sig, og pludselig sidder jeg der, på et kontor, som ikke rigtig er mit, i en bygning, der egentlig ikke skulle være her længere. Vi må ikke drikke vandet fra hanerne, der er fundet bakterier i det efter nedlukningen, de kan ikke koges ihjel, og vi går en stribe af kaffeløse dage i møde.

Så kommer juni, og pludselig spidser det hele til. Jeg kan ikke længere svæve over de bakteriefyldte vande, nogen forlanger noget af mig, mine tanker er ikke længere mine egne. I går var det Sankt-hansaften, og der brændte bål hele vejen langs Aarhusbugtens nordlige kystlinje, små brudstykker af latter og sang fra bål til bål og et blåligt slør over kranerne. Det er der, jeg vil være; det er min by. Nu sidder jeg her, i det vilde vest, sammen med en flok venligsindede teologer, samtalerne er vidtrækkende og velformulerede, de er eksistentielle og kontemplative, de kredser om Grundtvig og Gellerup. De er talende, og jeg er tavs. Jeg er ikke noget udpræget politisk menneske, får jeg endelig sagt, og noterer i min notesbog, at jeg skal læse avisen og være på afstand af avisen; at jeg skal være i samtiden og være fri af samtiden.

*

Jeg er en satellit, både i mit arbejde hos Grundtvig-Akademiet og i mit sporadiske Gelleruptilstedevær, og nu er alting lagt i sommerferiedvale. Jeg læser i min Aarhusguide *Kend din by, din rod!*, som jeg købte til loppemarked på Ingerslevs Boulevard, i en helt anden sommertid, i et menneskehav mellem Frederiksbjergs karréer. Bogen er udgivet i 1983 ved det aarhusianske venstrefløjsforlag Modtryk, og omslaget er prydet af en læderjakkeklædt punker med en potent blå hanekam. Han skuer ud over Aarhus' skyline og gestikulerer fortællende med højre hånd. Jeg læser i forordet, at Aarhusguiden er udarbejdet af "tolv mere eller mindre arbejdsfrie historikere", og bogens sigte er at optegne et overblik over Aarhus' græsrodsnet og give et historisk og samtidskritisk indblik i byens kvarterer.

Jeg bladrer videre, det er festligt at bo vestligt, en reportage fra Gellerup anno 1983. Den tager sin begyndelse i bus 15, en køretur fra Vesterbro Torv og ud ad Viborgvej, forbi Bispehaven, og så et kig til forstædernes parcelhuse, "hvor folk med lidt større indtægter sidder i økonomisk ly af liguster og rentefradrag". Og endelig, destinationen, det er Gellerupparkens yderste værn: "Syv kæmpeblokke, der danner en kæmpemæssig væg i beton og glas: Senkapitalismens døde øjne stirrer overlegent hen over den gamle bys skuttende røde tage." Det er fortællingen om 1960'ernes højkonjunktur og Brabrand

Boligforening, det er drømmen om lys og luft, om grønne rekreative områder. Det er landets største samlede boligplanlægning og en bevægelse fra overskud til underskud, til ensformighed og almennyttighed, ghettoer og genhusninger. Det er husmødre og arbejdsløse, pædagoger, truckførere og rengøringsassistenter, kollektivister og arkitekter, mennesker fra hele verden forenet i en præfabrikeret monoton historieløshed: ”I dag er der tendenser til, at Gellerup-parken er ved at bryde op fra kælderrummene og op til overfladen. Beboerne ønsker steder, som de i højere grad selv har ansvaret for at bygge op og administrere. Men det sker ikke uden modstand og skepsis fra de bevilgende myndigheder.”

*

Et visionsparadoks støbt i beton, 1980’ernes autonome Gellerup bryder op fra kælderrummene, mens jeg sidder alene i min lillebitte kvistlejlighed i et nedlukningsvakuum. Her er en gade fuld af sammenpressede huse, et forsigtigt vindue på klem, et gardin vajende i vinden. Jeg læser om den nuværende helhedsplan på helhedsplan-gellerup.dk og forstår, at det er Danmarks mest ambitiøse byfornyelsesproces. Der sprænges nye veje gennem de små bjerge af beton, de skal ombygges, udvides, dekonstrueres: ”Vi udvikler nu en bydel, hvor fortidens fysiske og sociale isolation afløses af mangfoldighed i byliv og beboersammensætning, der matcher resten af Aarhus på beskæftigelse, uddannelsesniveau, indkomst og tryghed.” Jeg klikker mig videre ind i helhedsplanen, her må ingen områder skille sig negativt ud fra resten af byen, og forandringerne skal skabes i samspil med bydelens beboere og det øvrige lokalområde. Et langsigtet mål er at bringe bydelen ”op på Aarhus-niveau”.

*

Jeg ved ikke rigtig, hvor jeg skal gøre af mig selv, mit uddannelsesniveau er i akademisk top og min indkomst i bund, jeg ser fuglesilhuetter hen over øgadernes hustagehimmel, vejret er ustadigt og omskifteligt, solen brager, og vinden river. Jeg tænker på den norske forfatter Tomas Espedal, der bor for højt oppe til, at noget angår ham, og i dagtimerne skriver jeg om juli, mens jeg skriver om juni, mens jeg i virkeligheden skriver om maj og foregriber august. I radioen fortæller de, at smittetallene falder, at smittetrykket er lavt, at sommerlandet er hårdt presset af feriedesperate danskere, at det er den køligste juli nogensinde,

og her er myndighedernes retningslinjer for socialt samvær. Husk – vi kan alle være smittebærere, også selvom vi ikke udviser symptomer.

*

August er lige om hjørnet, og heden har indtaget byrummet. Øl og solskin flyder i gaderne, alle mødes på brostenene, politiet har opsat en ubehjælpelig afspærring af Hipsterhøjen i Graven, og en patruljevogn pløjer sig forsigtigt gennem menneskemængden. En højsommer genopstået som sensommer, en afdanket parasol og en nedlagt kulbro senere. Her er bedre dage. Jeg dagdrømmer om at være kvindelig kranfører i DDR, det er brutaliteten og skønheden, skriveblokadens og de dårlige sætninger, at et godt digt varer til klokken ni om morgenen, og en god fest har ingen regler.

Jeg slentrer ned til Faour i Klostergade og bestiller en Gudrunsvej, en hyldest til den ikoniske gade, nej vent en Bentesvej, en hyldest til gaden der aldrig bliver glemt, og går videre ned i Mølleparken for at spise min falafel ved åen. Jeg stopper op midt i parken, hvor en mand har formået at forsamle en stor flok unge mennesker. Det er, som om at alle venter, lige om lidt sker det, han varmer op, hopper energisk rundt mellem tilskuerne, imens han forsøger sig med en form for spoken word ind over beatet fra sin medbragte højtaler. "Yeah, here we are, clap your hands, yeah", der strømmer flere og flere mennesker til, de jubler i en bølgende nedlukningsbegejstring, hver eneste gang et track er nået til vejs ende og flyder over i et nyt, nærmest identisk beat.

*

Yeah, here we are, det er august, og jeg stiger igen på en bus ud til Gellerup, bevæger mig ind mellem betonmurene, mens smittetallene forøges eksplosivt i hele byen. Nogen må gøre noget, nogen burde virkelig gøre noget, et alvorfuldt pressemøde på græsset i Rådhusparken, mobile testvogne i ghettoerne, mundbind flagrende i vinden. Det går ikke længere, aerosolerne hænger tykt over Gellerup, somalierne er smittede, eller var det libanenserne, nej vent palæstinskerne, eller måske er det pakistanerne, i hvert fald må det være tyrkerne, det handler om beskæftigelse og uddannelse, indkomst og tryk, og jeg må tilbage til byen og et hedehelvede mellem hustagene.

*

Sådan glider august ind i september, sommeren er forbi nu, efteråret og vinterkulden slår ind, og det er svært at se foråret i nedlukningshorisonten. Vi synger stadigvæk fællessang – hver for sig, og jeg hører en forsker fortælle, at det hele handler om åndedrættet og samtidigheden, det er det afgørende. Det handler om at synge på samme tid og ikke samme sted. Organisten og en lokal rapper har komponeret en ny hymne til Gellerup, og jeg forstår, at der er en enorm følsomhed forbundet med at træde frem og synge for. Det er åndedrættet og årstiderne, der skifter over træerne på Fredspladsen, mens præsten fortæller, hvordan der opstår en kollektiv sorg blandt beboerne, når de ikoniske bygninger rives ned. Arkitekturen er efterhånden vokset sammen med beboerne, bygninger og mennesker er vokset ind i hinanden, de kan ikke adskilles. Nedrivningen føles direkte amputerende, på samme tid og samme sted; sorgen trænger ind i de fineste forgreninger.

Plukker brombær langs Gellerupstien
 sæsonens sidste i septembersol
 presser mig ind
 strækker mig
 lister hånden
 igennem
 og op
 dér
 hér
 på flad hånd
 dit sorte knudrede hjerte

(Hanne Højgaard Viemose, *Helhedsplanen*, 2015)

Alsang i Gellerup

I samarbejde med det landsdækkende projekt ALSANG arbejder Gellerup Kirke og Grundtvig-Akademiet med at etablere fællessangsinitiativer – for alle med hjem og hjerte i Gellerup. Ét af hovedinitiativerne er den nyskrevne fællessang ”Åbn din gyldne port”, med tekst og musik af rapper Chadi Alderbas og organist Martin Lysholm Hornstrup. Den 1. september 2021 er der god mulighed for at synge med på Gellerups nye hymne, når Alsang i Gellerup inviterer til fællessang på Fredspladsen. Man kan også høre mere om sangens tilblivelse i podcasten Lyden af Grundtvig: <https://open.spotify.com/show/5jFSWZOPjRfBkQI1v0kIf>.